

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Vtrum in Deo tres sint substantiæ. disputatione 3.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

sumatur, non pro essentia, sed pro re per se existentem, id est, non in alio tamquam in subiecto, secus autem si sumatur pro essentia: aut nisi appositae particula aliqua, quæ denotet sumi substantiam pro supposito, ut si dicatur, sunt tres substantiæ relatiuæ, aut tres substantiæ incommunicabiles. Atque hoc solum est, quod voluit Augustinus, & alij Patres, quos in confirmationem partis, quæ negat, retulimus.

DISPUTATIO II.

Vtrum concedendum sit in Deo esse tria supposita, & tres hypostases.

Suppositum unde dicitur.

Quod ad primum attinet, non dubium est, in Deo esse tria supposita. Personæ namque supposita quædam sunt: quare cum in Deo sint tres personæ, sit, ut sint tria supposita. Circa vocabulum verò animaduertendum est, suppositum dici quasi sub aliis positum, tam accidentibus, si sit accidentium capax (quod dico propter supposita diuina) quam prædicatis substantialibus. Quod autem aliquid omnibus aliis subiiciatur, ex eo prouenit, quod sit substantia incommunicabilis: quare suppositum de formali incommunicabilem substantiam significat, supponit verò pro re substantiali, cui conuenit incommunicabilitas, ut articulo præcedente explicatum est. Ratio verò impositionis nominis est, quod talis res cæteris rebus, & ipsi nulla alia, subiiciatur.

Hypostasis.

Quod verò attinet ad secundum, sciendum est, ὑπόστασις Græcè idem, quod Latine dicitur substantia, significare. Boëtius dicit ὑπόστασις dici à substantia do accidentibus, quod D. Thomas in responsione ad tertium articuli tertij huius quæstionis exponit, ut intelligatur, quoad impositionem nominis, non verò quoad rem significatam. Unde ut aliquid dicatur ὑπόστασις necessarium non est, ut accidentibus subster: quemadmodum licet lapis à ledendo pedem dicatur, necesse non est, ut omnis lapis pedem lædat. Quamuis autem vocabulum, *hypostasis*, usurpari etiam possit ad significandam quamcumque aliam substantiam (quo pacto usurpari videtur ad Hebræos 1. ubi enim Latina versio habet: *Qui cum sit splendor gloria, & figura substantia eius*, Græca habet ὑπόστασις τῆς ὑπερσσοῦς αὐτοῦ, id est, figura hypostasis eius) interdum tantum sumitur ad significandam solam substantiam incommunicabilem, & tunc hypostasis & suppositum idem sunt. Quare quemadmodum concedimus in Deo tria supposita, sic etiam concedi debent tres hypostases. Id quod confirmari potest, quoniam ubi in symbolo Athanasij Latine dicitur, *alia est persona Patris, alia Filij, &c.* Græcè habetur: *alia est hypostasis Patris, alia Filij, &c.* Basilij præterea in epist. 43. ad Gregorium Nyssanum, ὅτι οὗτοῦ vult esse idem quod essentiam, ὑπόστασις verò rem indiuiduam, & proprietatibus subsistentem: res verò proprietatibus subsistens id ipsum est, quod persona in diuinis. Præterea Damascenus lib. 1. fidei orthodoxæ, cap. 10. *In solis*, inquit, *personalibus proprietatibus differunt ab inuicem tres sanctæ hypostases, non substantia, sed characterismo propria hypostases indiuisibiliter discrete.*

D. Hieronymus explicatur.

Quod hæc in re difficultatem facit, est beatus Hieronymus, dum in epistola ad Damasum cirata, concedere renuit in diuinis tres hypostases. Nam *uocantur*, inquit, *tres hypostases, si placet, & una tenentur.* Nomen hoc non bona suspitionis est. Et paucis interiectis: *Mihi credite, venenum sub melle latet.* Dicendum nihilominus est, ob id Hieronymum eo tempore tenuisse concedere in diuinis tres hypo-

stases, quod cum ὑπόστασις, idem significet quod substantia, hæretici decipiebant rudes argumentantes, in Deo sunt tres substantiæ: ergo tres essentiæ. Cæterum postquam iam nunc usu recepta est usurpatio hypostasis pro folis substantiis incommunicabilibus, auctacter concedendum est, in Deo tres esse hypostases.

DISPUTATIO III.

Vtrum in Deo sint tres subsistentiæ.

Durandus in 3. dist. 1. q. 2. in Deo vnam tantum essentiam diuinam agnoscit subsistentiam, à qua tria supposita diuina dicantur subsistere: ita nimirum, ut licet aduentu trium proprietatum personarum resultent tres res proprietatibus ipsis inter se diuersè habentes essentiam communem, quæ proinde cum illis non efficit quatuor res: attamen eisdem proprietatibus aduenientibus non sequantur tres subsistentiæ, quarum vna sit Patris, alia Filij, & tertia Spiritus sancti, quæ habeat communem subsistentiam diuinæ essentiæ: quin potius à sola subsistentia diuinæ essentiæ vult Durandus habere personas diuinas, quod subsistant. Ideoque negat hanc propositionem, *tres diuina persone sunt tria subsistentia substantiæ: licet sint tres subsistentes adiectiuè*, ad eum modum quo vnaquæque persona ab eadem numero deitate dicitur. Deus, & ab eadem numero sapientia, & potentia, dicitur sapiens, & potens, eaque de causa negamus tres personas diuinas esse tres Deos, aut tria sapientia, vel potentia substantiuè: quoniam ut nomen concretum substantium pluraliter dicatur, opus est pluralitate significati formalis: dicimus tamen tres personas diuinas esse sapientes, & potentes adiectiuè.

Hinc colligit illud discrimen inter suppositum creatum, & increatum: quod creatum completur in esse rei subsistentis per suam proprietatem personalem seu suppositi, à qua proinde habet ut subsistat, & qua secluta in reliquo nequit subsistentia reperiri: suppositum verò increatum, puta Pater, aut Filius in diuinis, non completur in esse subsistentis per suam proprietatem personalem, neque ab ea habet, ut subsistat, sed à sola essentia, subsistentiaque essentiæ: à proprietate verò personali habet, ut sit quippiam incommunicabile, atque adeo ut sit suppositum, ac persona. Quare, inquit, *ab alio habet, ut subsistat, nempe ab essentia, & ab alio, ut sit suppositum & persona, nempe à proprietate.*

Hanc suam sententiam probat Durandus. Primum, quoniam subsistere dicit perfectissimum modum essendi: sed in diuinis modus perfectissimus essendi est esse in se, & ad se, id est, esse absolutum, quod habent personæ ab essentia, non verò à proprietatibus personalibus, quæ sunt ad aliud: ergo subsistere solum conuenit diuinis personis ratione essentiæ, & ab essentia, non verò ratione proprietatum personalium, & à proprietatibus personalibus.

Secundò subsistere dicit perfectionem: at relatio, proprietate personalis, in diuinis nullam dicit perfectionem: alioquin aliqua perfectio esset in vna persona diuina, quæ non esset in alia: ergo in personis diuinis vnicum tantum est subsistere diuinæ essentiæ, à quo solo personæ subsistere dicantur.

Tertiò, quoniam Augustinus septimo de Trinitate, capite quarto probat, subsistere esse quid absolutum, dicens: *Omnia res ad se ipsam subsistere dicuntur, quanto magis Deus.*

Cæteranus 3. p. q. 3. artic. 2. arbitrat, sicut esse

Durandus.

Primum Durandus.

Secundum.

Tertium.

Cæterani, Mirandi, Scoti.

ens reale conuenit personis diuinis non solum ratione essentia, sed etiam ratione relationum, ideoque in Deo sunt tres res relationae, & vna absoluta, quae cum sit idem cum relatiuis, non efficit cum illis quatuor res, sed tres tantum, vt Concilium Lateranense cap. *Damnatus*, de summa Trinitate & fide Catholica optime definit: sic etiam subsistere conuenit formaliter personis diuinis, non solum ratione essentiae, sed etiam ratione relationum, & ideo in Deo dari vnam subsistentiam absolutam essentiae diuinae communem tribus personis, & tres relatiuas trium personarum diuinarum, quae similiter cum absoluta diuinae essentiae non efficiunt quatuor subsistentias, eod quod sint idem prorsus cum ea. Addit Caietanus, esto vnaqueque persona à relatione habeat formaliter suam peculiarem subsistentiam, radicaliter tamen habere illam ab essentia: quod enim relatio in diuinis substantia sit, & non accidens, habet id ab essentia tanquam à radice: quare quod constituat quid substantiale incommunicabile, ac proinde subsistens, habet formaliter à se, sed radicaliter ab essentia. In eadem sententia sunt Miranda in sua summa Conciliorum in adnotationibus ad epistolam Sophronij, quae habetur in 6. Synodo actione 11. & Scotus quodlibeto 4. ad primum principale.

Alij volunt in Deo esse tres subsistentias personales & relatiuas, & nullam absolutam communem tribus personis, quasi essentia diuina neque subsistere, neque subsistentia dicenda sit.

Vt huius rei veritas innotescat, Conciliaeque, & Patres, alique Doctores rectius intelligantur, sciendum est, subsistere tribus modis vsurpari. Primo, vt sit idem quod per se existere, id est, non in alio tanquam in subiecto, quod quidem substantiis omnibus conuenit tam communibus, quam singularibus, etiam humanitati Christi. Imò & substantiis incompletis, vt materiae, ac formae equi, &c. Hanc acceptionem inuere videtur D. Thomas in hoc articulo: quamuis exponi possit, vt in aliqua duarum acceptionum sequentium loquatur. Iuxta eandem quidam definiunt subsistentiam esse ens per se subsistens, valere apud eos hanc consequentia: est subsistentia, ergo subsistit. Haec vsurpatio minus propria est, nec in ea controuertunt Doctores vtrum in Deo sint tres subsistentiae.

Secundo modo sumitur subsistere, vt idem sonet, quod per se existere, in eo sensu, vt in sua existentia non pendeat ab aliquo, cui quasi inexistat, & à quo tanquam ab eo, cui quasi inexistat, sustentetur. Quod propriissime est existere per se, id est, sine adminiculo alterius, cui innitur, & à quo ita sustentetur, pendeatque in suo esse. In hac acceptione nullum vniuersale subsistit, quia pendet in suo esse à singulari, in quo sit.

Nulla item forma (praeter animum rationalem) neque etiam materia prima subsistit, quia in suo esse pendet à supposito, in quo sint propter mutuum dependentiam formae à materia, & materiae à forma substantiali. Humanitas etiam Christi non subsistit, quia vt modò per incarnationem habet esse in Christo, pendet à Verbo diuino, cui quasi inexistit, & à quo sustentatur. Animus verò rationalis subsistere dicitur in hac acceptione, quia quamuis, dum corpori est vnitus, in eo, & in toto composito existat; ab eis tamen non pendet in suo esse, sed potest ab eis separatus existere. Vnde hoc discrimen tradi cõsuevit inter animum rationalem, & ceteras formas naturales, quòd solus animus rationalis subsistat. Quoniam verò ipse solus subsistit in seipso, ipse so-

Molina in D. Thom.

lus operatur vt quod: cetera verò forma, vt id solum, quo suppositum operatur. Vt enim vnumquodque se habet ad esse, ita se habet, vt operetur, vt quo, aut vt quod. Eadem ratione, quoniam essentia diuina in suo esse non pendet à suppositis diuinis, quasi ab eis sustentetur, vel ad sui sustentationem & conseruationem in suo esse eis indiget, dicitur subsistere in seipso in hac acceptione, vt omnes concedunt, eaque ratione operatur vt quod.

Age verò expendamus, ac constituamus, quidnam sit subsistentia, quae abstractum est verbis, subsistere, in hac secunda acceptione. Id namque ad intelligenda plurima perutile erit. Dico ergo, subsistentiam hoc modo sumptam non esse aliud, quam existentiam, vel esse, eius quod, vt existat, non pendet à quocumque alio, cui quasi inexistat, & à quo sustentetur. Quod enim eo modo existit, vt in suo esse non pendeat ab alio, cui quasi inexistat, dicitur subsistere in hac acceptione: existentia verò ipsa, vel esse, quo sic independenter à quocumque alio existit dicitur subsistentia. Quò fit, vt subsistentia in hac acceptione duo includat, nempe existentiam, & negationem dependentiae, quoad eam à quocumque alio cui id, quod eam habet, quasi inexistat, & à quo sustentetur. Id verò, quod in se habet, vnde fundet negationem talis dependentiae ab alio dicitur subsistere.

Hinc patet, quemadmodum vocabulis, suppositum, & persona, non significatur aliquid mere reale & positium, sed substantia contracta per negationem incommunicabilitatis, etsi ea voces supponunt pro iis substantiis singularibus, quae talem negationem sibi vendicant, ac in se fundant, vt articulo praecedente explicatum est: ita vocabulo, subsistere, non significari formaliter quid mere reale & positium, sed existentiam omnibus entibus & gradibus entium communem, contractam per negationem dependentiae, quoad ipsam, à quocumque alio cui res, quam afficit, quasi inexistat: supponere verò pro rebus, quae talem negationem dependentiae sibi vendicant, ac in se fundant.

Ex dictis facile intelliges, quae sequuntur. Primum est, sicut Physicè, neque materia est subsistens, neque existentia illius est subsistentia, neque item forma (rationali animo excepto) est subsistens, neque existentia illius est subsistentia, sed totum compositum singulare, quod ex vnione formae cum materia resultat, est subsistens, & existentiaque illius est subsistentia: eò quòd nec materiae nec formae conueniat à nullo alio dependere in suo esse, cui quasi inexistat: sed negatio praedicto modo dependendi ab alio in solum compositum conuenit: ita Metaphysicè, neque hominem communem subsistere, neque existentiam illius esse subsistentiam, neque item id quod Socrates addit supra hominem communem esse subsistens, neque existentiam illius esse subsistentiam, sed solum Socratem subsistere, existentiamque illius esse subsistentiam: eò quod Socrates solus in suo esse à nullo alio pendeat, cui quasi in sit, & tam homo in commune, quàm id quod Socrates supra ipsum addit, pendeat à Socrate in suo esse atque existentia.

Eadem ratione (iuxta eorum opinionem qui arbitrantur, suppositum creatum addere aliquid reale supra suam naturam singularem) neque singularis natura Socratis subsistit, neque existentia illius est subsistentia: neque item id, quod Socrates addit supra suam naturam singularem subsistit, neque existentia illius est subsistentia: eò quòd vtrumque quo ad existentiam pendeat à Socrate: Socrate

Subsistentia quid.

Subsistere significat formaliter existentiam cum negatione dependentiae.

Subsistere quibus conueniat.

Natura singularis quatenus à supposito distinguitur, itemque eius existentia non est subsistentia.

Quoniam aliam opinionem

Subsistere tribus modis accipi. Primum.

Secundo modo

Humanitas Christi non subsistit per se.

Discrimen inter animam rationalem, & ceteras formas naturales.

tes autem, qui a nullo alio, cui quasi insit, pendet, & ob id suapte natura effragitat sibi negationem illam dependentiae a quocumque alio, subsistere dicitur, existentiaque illius substantia vocatur. Quare haec consequentia nulla est, personalitas Socratis (id est, id quod cum natura humana in commune aut etiam cum hac numero humanitate constituit Socratem in esse Socratis, atque adeo in esse suppositi, & personae materialiter sumptae) complet Socratem in esse rei, cui subsistere conuenit: ergo personalitas Socratis subsistit, aut est substantia. Vt enim forma huius equi adueniens materiae superueniente reiam in se subsistenti, quo ea quasi contrahatur ad aliquid substantiale vnum per se, ac incommunicabile, existat distinctum subsistens, esto id, per quod contrahitur, neque subsistat, neque sit substantia. Ratio vtriusque dicti est, quoniam necesse non est, vt id quod contrahit, aut determinat, vel non subsistens ad esse rei subsistentis (vt hominem in communi, aut humanitatem Socratis ad esse Socratis) vel subsistens iam in seipso ad esse noui subsistentis, subsistens sit, aut substantia: quandoquidem negatio dependentiae a quocumque alio, cui quasi inexistat, reperiri fundarique potest in eo quod resultat, & non in eo per quod completur in rationem rei, cui subsistere conuenit.

Proprietates adiunctae essentiae vt consistunt diuersum subsistere, cum tamen ipsa non subsistat.

Secundum est. Sicut nullum est absurdum, animi rationale Diui Petri esse in se quippiam subsistens, & nihilominus in die iudicii, vbi fuerit corpori minimè subsistenti iterum vnitus, resultare D. Petrum, vt quiddam aliud subsistens, veram habens rationem suppositi & personae, quod animo non conueniebat: ita nullum esse absurdum, quod certo gradu metaphysico superueniente reiam in se subsistenti, quo ea quasi contrahatur ad aliquid substantiale vnum per se, ac incommunicabile, existat distinctum subsistens, esto id, per quod contrahitur, neque subsistat, neque sit substantia. Ratio vtriusque dicti est, quoniam necesse non est, vt id quod contrahit, aut determinat, vel non subsistens ad esse rei subsistentis (vt hominem in communi, aut humanitatem Socratis ad esse Socratis) vel subsistens iam in seipso ad esse noui subsistentis, subsistens sit, aut substantia: quandoquidem negatio dependentiae a quocumque alio, cui quasi inexistat, reperiri fundarique potest in eo quod resultat, & non in eo per quod completur in rationem rei, cui subsistere conuenit.

Relationes in diuinis vt subsistant.

Vnde infero. Cum in diuinis Pater intrinsecè includat essentiam diuinam, & suam proprietatem personalem, & Filius similiter essentiam & filiationem: posse paternitatem & filiationem sumi duobus modis, vt quaestione praecedente art. 2. disputatione vltima explicatum est. Vno tamquam formas totius, vt vocant, ita vt in abstracto dicantur totum quod Pater & Filius includunt in sua ratione formali. Hoc modo sunt idem prorsus, non solum re & ratione formali, sed etiam virtute cum Patre & Filio: ac proinde sicut Pater & Filius sunt supposita, personae, ac res subsistentes: ita etiam paternitas, & filiatio, esto vt supposita, personae, & res quaedam subsistentes sunt, commodiùs significantur nominibus concretis, quam abstractis.

Altero modo possunt sumi, vt dicunt nudas proprietates personales, nec includunt essentiam, sed cum ea nostro intelligendi more constituunt personam esse rerum incommunicabilium, atque adeo suppositorum & personatum fundamentali- rer. Hoc modo spectatae proprietates personales, cum intrinsecè non includant essentiam, non sunt personae, sed quasi principia, nostro intelligendi more, vnà cum essentia constituentia ac complementa vltimo rationem personarum. Quia ergo proprietates personales hoc modo spectatae, quemadmodum radicaliter habent ab essentia, vt sint substantia, & non accidentia, atque adeo vt vnà cum essentia quippiam substantiale, & incommunicabile constituant: ita ab eadem essentia tamquam à fundamento, & radice videntur pendere in suo esse: cum tamen es-

sentia ab eis in suo esse vicissim non pendeat: quippe cum esto per impossibile non haberet proprietates personales relatiuas, sed esset qualem eam philosophi existimauerunt, optimè subsisteret in se ipsa: efficitur, vt proprietates personales neque sint supposita, neque subsistunt, sed solum contrahant ac determinant essentiam, quae in se ipsa subsistit, ad esse rei substantialis omnino incommunicabilis, atque adeo ad esse distincti subsistentis, quod propriissimè habet rationem suppositi, ac personae: cum tamen essentia, nec suppositi, nec personae rationem habeat: eo quod suapte natura communicabilis sit suppositis per easdem proprietates personales constitutis.

Proprietates personales non sunt supposita.

Ex his constat, proprietates personales in diuinis, nec esse subsistentes, nec esse substantias: & nihilominus vnà cum essentia constituere distinctum subsistens: eo quod suppositum, quod constituunt, fundet non solum negationem dependentiae a quocumque alio, cui quasi inexistat, & a quo sustentetur, sed etiam negationem communicabilitatis cuiusque alteri: quod essentiae non conuenit. Cum autem audis, proprietates personales vnà cum essentia constituere distinctum subsistens ab essentia, intellige, quod cum essentia non ponit in numerum subsistentium: quemadmodum quando corpus reunietur animae Diui Petri, constituitur cum ea distinctum subsistens, quod cum anima ea ratione non ponit in numerum subsistentium, quod eam includat: essentia autem in singulis personis nostro intelligendi more includitur, virtuteque tantum ab eis distinguitur.

Tertio modo sumitur subsistere, vt sit idem quod sub aliis omnibus sistere seu esse: quod solis rebus incommunicabilibus, suppositiue conuenit. Vnde in hac acceptione subsistere, & esse suppositum idem sunt: quandoquidem suppositum idem est, quod sub omnibus positum, quod soli indiuiduae, hoc est, incommunicabili substantia conuenit. In hac ergo acceptione, nec rationalis animus singularis, nec essentia diuina subsistunt: quippe cum non sint sub omnibus aliis: Rationalis namque animus communicatus est, communicariue suapte natura potest homini singulari, qui proinde illi quodammodo subsit. Essentia verò diuina communicata est tribus suppositis diuinis, quae illi quodammodo subsunt, sub illaque tamquam sub re illis communi habent esse.

Tertio modo dicitur quod subsistere seu esse conuenit solum personis.

Substantia sumitur duobus modis. Vno, vt est abstractum vocabuli, subsistere, in tribus acceptionibus explicatis. Iuxta primam significat existentiam non in alio tamquam in subiecto. Iuxta secundam significat existentiam cum independentia a quocumque alio, cui quasi id, quod eam habet, inexistat, Iuxta tertiam verò significat existentiam seu collocationem sub omnibus aliis, ita vt nulli alteri sit communicatum, aut possit communicari. Altero modo sumitur substantia pro re, cui subsistere conuenit: habetque tunc vocabulum, substantia, vim conereti, cum significet idem, quod subsistens.

Substantia vt abstracta à subiecto quidem sit.

His ita constitutis, sit prima conclusio. Sumpta substantia in hac secunda significatione, atque vt significat rem, cui conuenit subsistere in tertia acceptione eius vocabuli, in Deo sunt tantum tres substantiae, & non vna essentia illis communis, vt affirmat tertia opinio, quam retulimus. Probarur conclusio, quia substantia in hac significatione ideu est, idemque significat, quod suppositum, nempe rem cui conuenit sub omnibus aliis esse, id est, quod nulli alteri sit communicata: quod nihil aliud est, quam esse suppositum, aut personam, si sit rationalis natura.

Substantia inter diuina sit mita pro vt subsistat. 1. Constat.

MOL
D

naturæ: sed in Deo sunt tantum tria supposita, aut persona, & nihil datur illis commune, quod sit suppositum, aut persona: ergo in Deo sunt tantum tres substantiæ in hac acceptione, & nulla datur, in eadem acceptione, essentia, quæ illis sit communis.

In Deo tres substantiæ personarum.

In hac acceptione sumunt vocabulum, substantiæ, multa Cæcilia, & antiqui Patres, præsertim Græci. Ita sumitur in Concilio Ephesino in confessione fidei, non semel, & anathematismo 3. habetur: *Si quis in uno Christo dividit substantias post unitatem* (id est, supposita post unionem incarnationis,) &c. Anathematismo 4. *Si quis in personis duabus, vel substantiis eas voces dividit, &c.* quo loco persona, & substantia pro eodem reputantur. In quinta synodo Anathematismo 1. *Si quis non constitetur unam Deitatem in tribus substantiis, sive personis adorandam, anathematise.* Anathematismo 5. *Si quis conatur intrudere in mysterio Christi duas substantias, vel personas, & infra, Sed non constitetur Dei verbum carni substantialiter uniri, & propterea unam eius substantiam, vel personam, & ita sanctam Chalcedonensem synodum unam substantiam Domini nostri Iesu Christi confiteri, talis anathema sit.* Neque enim adiectionem persone, vel substantiæ sanctæ Trinitatis suscepit ex incarnato uno de eadem Trinitate Dei Verbo. Hæc ibi. In eadem acceptione usurpatur substantia Anathematismo 8. In Epistola Agathonis, quæ habetur in 6. synodo actione 4. & tamquam fides orthodoxa suscipitur actione 17. substantia, & persona pluries pro eodem reputantur. Et in synodica suggestione 125. Episcoporum, quæ habetur eadem actione quarta, & vt fides orthodoxa suscipitur actione 17. inter alia dicitur: *Unitatem quidem essentia, Trinitatem verò personarum sive substantiarum.* Et paulò inferius: *Unum Dominum nostrum Iesum Christum ex duabus, & in duabus substantiis inseparabiliter subsistere nusquam sublata differentia naturarum propter unitatem, sed potius salva proprietate utriusque, natura in unam personam, in unam substantiam concurrentem, non in dualitatem personarum dispersitum.* In Epistola Sophronij, quæ habetur actione 11. Trinitatem, inquit, pro tribus substantiis: unitatem autem propter singularitatem Deitatis. *Seu igitur sancta Trinitas numerabilis personalibus facta est substantiis, seu sancta unitas extra omnem numerum est, & hæc quidem indivisibilem habet divisionem, & inconfusam gerit coniunctionem. Cum dividitur namque numerabilibus substantiis, & numeratur personalibus alternitatibus, &c.* Hæc Sophronius. Et infra: *In tribus est personalibus substantiis, neque substantiis confundentes, & in unam earum substantias dividentes, neque unam eandem essentiam partientes, & in tres eam essentias discernentes, & unam ex hoc dividentes Deitatem: sed est unus Deus, una Deitas in tribus substantiis fulgens, & tres substantiæ & persona in Deitate una cognoscuntur.* Quibus multa alia addit, ex quibus aperte constat, apud eum eiusque temperatis Patres, idem esse substantiam, & suppositum, ac personam in rebus mente præditis. In eadem 6. synodo actione 17. in definitione fidei habetur: *Salvata proprietate utriusque natura in unam personam, & in unam substantiam concurrentem.* Eodem modo sumitur substantia in Concilio Lateranensi sub Martino 1. canone 6. & 8. In Florentino sess. vltima in decreto de processione Spiritus sancti dicitur, *Filium secundum Græcos esse causam, secundum Latinos esse principium substantiæ Spiritus sancti:* cum autem non sit principium essentia sed personæ: fit, vt nomine substantiæ Spiritus sancti, persona suppositumve Spiritus sancti intelligatur. Eodem modo sumitur apertissimè, ac frequenter vocabulum substi-

Molina in D. Thom.

stantia in confessione fidei Iustiniani, quæ habetur ad finem primi tomii Conciliorum post Concilium Toletanum secundum, & in testimonio Cyrilli, & Theodreti disput. 1. citatis.

Secunda conclusio. Sumpta substantia, vt est abstractum vocabuli subsistere secundo modo, vt pro re, cui conuenit subsistere secundo modo, in Deo sunt tres substantiæ personales, & vna essentialis illis communis, vt dicebant Caietanus, Miranda, & Scotus. Licet autem acceptio hæc non sit adeò frequens in Conciliis, & apud antiquos Patres, vt est acceptio de qua loquitur prima conclusio, usurpatur tamen non rarò à doctoribus Scholasticis, estque non contemnenda. Tum quia non improprie videtur id dici subsistere, quod ita perfecte existit, vt nullo alio indigeat à quo tamquam à sustentaculo in suo esse pendeat, quod est propriissimè per se existere. Tum etiam, quoniam valde expediens est, vt impositum fuerit nomen aliquod, quod eum existendi modum significet: eò quòd actiones, & multa alia, solis eis, quæ eum habent essendi modum, tribuantur tamquam eis quæ operantur, vt quod, aut tamquam eis ad quæ terminatur, vt ad terminum qui producit, vt quod, nec occurrit commodius aliud nomen, quo is existendi modus melius exprimitur. Atque in hac acceptione vocabulorum, substantia, & subsistere, controuertunt doctores Scholastici, quot numero substantiæ sint in diuinis. In eademque sumit vocabulum *subsistere* Gregorius Nyssenus in enarratione vitæ Moysis, vbi explicans rubi visionem ait, *solum essentiam Dei verè subsistere.* Videturque sumere Augustinus, tum aliàs, tum 7. de Trinitate cap. 4. & 5. docetque conuenire diuinæ essentia. Tametsi illud proprie subsistere velit, quod ita non indiget alio, cui innitatur, vt ipsum sit accidentium sustentaculum, quasi subsistens idem sit, quod substantia vt à substando accedentibus dicitur: quæ causa est cur addat Augustinus, abusuè dici de Deo, magis que proprie Deum appellari essentiam, quam substantiam.

2. Conclusio. Quo pacto in Deo sint tres substantiæ personarum, & vna communis essentia.

Posterior pars conclusionis, in qua Caietanus cum Durando conuenit, nempe in Deo dari unam substantiam essentia in hac acceptione communem tribus personis, probatur facile. Quoniam essentia diuina non minis independens est in suo esse à personis, quam rationalis animus à corpore, & à supposito, in quo est: quippe quæ minimè personis sustentetur, sicut paulò ante ostendimus; ergo essentia diuina subsistit in ea acceptione substantiæ, ac proinde datur in Deo substantia essentia, quæ communis sit tribus personis.

Prior verò pars, quòd scilicet dentur in Deo tres substantiæ personales, in qua Caietanus à Durando dissentit, non probatur directè testimonio Conciliorum & Patrum, quæ in confirmationem primæ conclusionis citauimus: quandoquidem in longè alia significatione accipiatur substantia in eis testimonio. Bartholomæus Medina ad tertiam partem D. Thomæ q. 3. artic. 2. censet, esse irrefragabile testimonium pro opinione Caietani illud Sophronij in 6. synodo, quod supra retulimus, in quo sanctissimam Trinitatem dicit numerabilem tribus personibus substantiis: quo in loco sumere non potest substantiam pro persona, sed pro essentia independentè à quocumque alio: alioquin, si sumeret substantiam pro persona, inepta esset locutio, cum perinde esset, ac si diceret, esse numerabilem tribus personis personibus. Dicendum tamen est, sumere pro supposito: nam substantia apud illos Patres latius

Nn 2 patet

paret quàm persona, idemque est quod suppositum. A
Quare perinde est ac si dixisset, esse numerabilem
tribus suppositis personalibus, id est, quæ sunt per-
sonæ, in qua locutione nihil ineptum reperitur.

Apertius multò videtur colligi hæc pars simul
cum præcedente, atque adeo opinio rota Caietani,
ex synodica suggestione 121. Episcoporum sub Aga-
thone supra citata, quæ sic habet: *Confitemur Trinua-
tem personarum, siue substantiarum, non trium nomi-
num substantiarum, sed bene trium personarum una sub-
sistentiam.* Quibus verbis substantia essentialis præ-
ter tres personas asseritur: alioquin non diceret
trium personarum vnam substantiam. Iouerus tam-
en in sua summa, cum hæc verba retulisset, addi-
dit: *Crediderim id esse mendum, positam, esse vnam sub-
sistentiam, loco dictionis vnam substantiam.* Sanè idem
mihi est factis vero simile: etenim in tota illa synodi-
ca suggestione, & in epistola Agathonis, semper su-
mitur substantia pro supposito, essetque intolerabi-
lis æquiuocatio immiscere nouam illam acceptio-
nem substantiæ præter communem motè loquen-
di illorum Patrum, vt ex dictis conclusione præce-
dente est manifestum. Adde quòd legendo, substan-
tiam, & non substantiam, coheret optimè sensus:
facileque fuit loco verbi, substantiam, transcribere
substantiam.

Tres diui-
na persona
habent tres
substantias.

Prætermisissis ergo Conciliorum testimoniis, vnde
ea pars directè confirmetur, rationibus potest
probari. Primò, quoniam vnumquodque trium (sup-
positorum diuinorum), quoad suam rationem for-
malem, cui conuenit esse suppositum naturæ diui-
næ, est ens reale, incommunicabile, realiter distin-
ctum à reliquis suppositis diuinis, includensque esse
absolutum, & respectiuum: sed secundum eam ra-
tionem formalem ita spectatam existit independèter à
quocumque alio, cui quasi inexistat, & à quo susten-
tetur: ergo non solum quoad essentiam, sed etiam D
secundum suam rationem formalem integrè spe-
ctatam, secundum quam distinguitur à reliquis sup-
positis diuinis, sortitur rationem peculiarem sub-
sistentis, non secus ac Socrates, non solum quoad ra-
tionale animû, quem includit, sed etiã quoad suam
rationem formalem integrè spectatam, sortitur ratio-
nem substantis peculiari quadam, sibi que propria
substantia. Consequentia manifesta est ex declara-
tione vocabuli subsistere in secunda acceptione: est
enim habere esse independèter à quocumque alio,
cui quasi innitatur. Maior probatione non indiget:
minor verò ex eo est manifesta, quoniam si existeret
dependèter ab alio, cui quasi inexistet, non
esset suppositum, eò quòd illi esset communicatum:
quare contradictionem implicat, aliquid esse
suppositum, & non subsistere in acceptione, de qua
disputamus. Confirmatur hæc ratio, quoniã vnum-
quodque trium suppositorum diuinorum, quoad integram
suam rationem formalem, secundum quam re distin-
guitur à reliquis, est substantia, vt substantia distin-
guitur contra accidens, atque adeò in Deo sunt tres
substantiæ relatiuæ, vt disp. i. ostensum est: cum er-
go vnumquodque trium suppositorum diuinorum,
quoad eam rationem formalem integrè spectatam,
nulli alteri rei innitatur, in qua existat, fit, vt quoad
eam subsistat substantia sibi propria, atque adeò vt tria
supposita diuina subsistat tribus substantiis relatiuis.

Secundò, ad pluralitatem suppositorum requi-
ritur pluralitas substantiarum, de quibus loqui-
mur, propterea enim Verbum diuinum, & hic ho-
mo, ostensio Iesu, non sunt plura supposita, quia ha-
bent vnicam substantiam: ergo in tribus suppositis
diuinis tres sunt substantiæ.

Tertiò, si paternitas cum essentia non constitue-
ret subsistens quoddam sua peculiari substantia, &
similiter filiatio, atque spiratio passiva, certè Pater,
Filius, & Spiritus sanctus non magis dicerentur
tres, quàm Verbum diuinum assumens simul tres
humanitates diceretur tres homines: quia enim
vnaquæque humanitas non constituit subsistens
alia substantia, sed eadem, quæ antea erat, Verbum
diuinum vnitè simul tribus humanitatibus, non di-
citur tres homines, sed vnus homo, id est, vnum ha-
bès tres humanitates: quare si relationes diuinæ non
constituerent subsistens peculiari substantia, certè
Pater, Filius, & Spiritus sanctus non dicerentur tres,
sed vnum, nempe vna essentia subsistens habens tri-
plex esse relatiuum: non secus, ac idem lac subsistens,
licet sit album & dulce, non dicitur plura qualia, sed
vnum quale, habens duo esse qualis. Concreta nam-
que neque adiectiuè, neque substantiuè dicuntur
pluraliter, nisi vbi adsint plura substantiis propriis
substantiæ, & quia vbi est pluralitas suppositorum,
est pluralitas rerum ita substantiuè, inde est, vt vbi
est pluralitas suppositorum, concreta, saltem addi-
ctiuè, pluraliter dicantur. Confirmatur eadem pars
conclusionis, quia si supposita diuina non haberent
suas peculiare substantias, numquam sancti Pa-
tres & Concilia toties tres personas diuinas appel-
lassent indistinctè tres substantias, sed cautius in re-
tanti momenti, eoque tempore controuerfia, fuissent
locuta.

Primum argumentum Durandi, si quid probat,
solum est, proprietates personales, spectatas præcisè
ab essentia, non esse substantias, nec subsistere, quod
nos etiam dicimus, non verò probat non constitue-
re vnã cum essentia subsistens quippiam sua pecu-
liari substantia. In forma verò ad argumentum pos-
set in primis negari maior. Etenim rationalis ani-
mus Socratis subsistit, & tamen Socrates perfectius
esse habet, quàm suus animus, quandoquidem, vltra
animum, addat materiam, quæ etiam habet suum
peculiare esse. Ceterum admittam maiori, ad minorem
dicendum est, quomuis in diuinis perfectius esse sit
absolutum, quàm respectiuum, spectatum præcisè
ab absoluto, quippe cum illud dicat perfectionem
absolutam, hoc verò neque perfectionem, neque im-
perfectionem dicat, at tamen non esse perfectius,
quàm id, quod simul includit absolutum & respec-
ctiuum, vt in diuinis includunt singula supposita:
nos autem non affirmamus proprietates personales
E præcisè consideratas ab essentia subsistere, neque
esse earum respectiuum præcisè spectatum, sed sup-
positum subsistere, esseque integrum illius habere
peculiarem substantiam distinctam re à peculiari-
bus substantiis cæterorum suppositorum diuinorum.
Quò fit, vt argumentum Durandi non probet, sub-
sistentiam peculiarem cuiusque suppositi non pro-
uenire simul ab essentia, & à proprietate personali
tamquam à complemente rationem talis substantis
distincti re à cæteris suppositis sub eadem natura
substantibus.

Ad secundum, cõcessa maiori, si intelligatur, sub-
sistere includere perfectionem (includit namque exi-
stentiam eius rei, quæ subsistere dicitur, & addit ne-
gationem explicatã: existentia autè illa, vel perfectio
est, vel certè perfectionem includit: eò quòd nihil
subsistere possit, nisi aliquã habeat existentia abso-
lutam) concedenda est etiam minor, de relatione,
proprietas eue personali præcisè considerata à diuina
essentia. Cæterum neganda est cõsequencia: ex ea nam-
que maiori & minori solè sequitur, proprietates per-
sonales, cõsideratas præcisè ab essentia, nõ subsistere, non

Respondit
ad argum-
ta Durandi.
Ad primò.

non vero sequitur; ipsas personas, quae includunt essentiam, & addunt suas proprietates personales, quibus inter se distinguuntur, habere unam dumtaxat substantiam. Ut enim tres personae divinae sunt tria entia habentia suas peculiare entitates, & unumquodque est perfectissimum propter entitatem divinam essentiam, quam includit: sic etiam sunt tria entia substantia suis peculiaribus substantiis, in quarum quavis includitur substantia perfectissima divina essentia.

Ad tertium dicendum est, subsistere latius patere, quam absolutum, & relatum: non secus ac res, accidens, & substantia latius patent, communiique sunt quibusdam absolutis, & respectivis. Quomodo autem quando relatum aliquid significatur nomine cuiusdam rei, cuiusdam accidentis, vel cuiusdam substantiae, non recipitur cum suo correlativo: nec enim recte dixeris, haec res, ostenso patre, est illius rei, nempe filij, haec res, nec in humanis ostenso patre dixeris, hoc accidens in concreto est illius accidentis, nempe filij, hoc accidens, nec etiam in divinis dixeris, haec substantia, ostenso Patre aeterno, est huius substantiae, nempe filij, haec substantia: tamen haec omnes res in se sunt respectivae: sic etiam subsistere peculiare Patris, significatum vocabulo subsistere, non recipitur cum subsistere filij, est in se res quaedam sint relatae, existentiamve respectivam includant. Adde, subsistere, quodcumque illud sit, includere negationem dependentiae, ratione cuius, est res, quae subsistit, relata sit, ut tamen significatur hoc nomine, subsistere, non dicitur recipere cum suo correlativo. Iuxta haec exponere quis forte potest Augustinum, dum asserit subsistere esse quid absolutum, & non relatum, voluisse solum habere modum absoluti, & non relativi, ut ita significatur. Veritas tamen est, Augustinum, sicut & Hieronymum, tenuisse, eo tempore concedere tria supposita divina esse tres substantias, arbitraturque fuisse omnem substantiam esse quid absolutum, implicareque contradictionem, quod aliquid sit substantia, & relatum. Quamvis, cum in eisdem libris saepe propenderit in eam sententiam, ut diceret, concedi posse tria supposita divina esse tres substantias, ut dicitur, ostensum est, non satis firmiter adhaesit ei opinioni, quae asserit, substantiam in divinis non comprehendere sub se substantias relatiuas. Tam vero hodie satis dilucidum, receptumque est, esse substantias in divinis formaliter, & intrinsicè relatiuas.

Ad subsistere latius patere quam absolutum, & respectivum.

Personarum divinarum Trinitas non spiritalis, sed spiritalis per se substantia.

QVÆSTIO XXX.

De pluralitate divinarum personarum.

ARTICVLVS I.

Utrum in divinis sint plures personae.

CONCLUSIO affirmat, estque fidei dogma, ut ex testimoniis, tum alias, tum quaest. 27. artic. 1. citatis, constat. Circa responsionem ad quartum animadvertendum est, cum numerus trium personarum divinarum transcendens sit: numerus vero transcendens sit aggregatum ex multis unitatibus, quarum quavis est sola ipsa entitas, quae dicitur una, connotando quod indivisa sit in se, & diuisa, seu non eadem, cum quacunque alia, efficitur, ut cum entitates trium personarum divinarum non solum sint eiusdem perfectionis, sed etiam idem procedunt.

Molina in D. Thom.

A. sus cum essentia (quam singulari includunt) ternarius numerus personarum divinarum, nec proprie sit totum, respectu singularum personarum, nec singulari personae sint partes illius: quod non cernitur in aliis numeris, quippe cum singulare, ac proprium huius numeri sit, ut omnes tres entitates, in quibus inuisitur, sint idem profusum cum una numero entitate in singulis inclusa, nempe cum divina essentia, quae tanta est, quanta tota sanctissima Trinitas: quare cum illa in singulis includatur, singulae personae tantum sunt, quantum tota gloriosissima Trinitas, ut Pater tantus est, quantum omnes tres personae simul; tamen propter oppositionem relatiuam entitates aliarum personarum adorandissimae Trinitatis non sint Pater, sed ab eo re ipsa distinguuntur.

ARTICVLVS II.

Utrum in Deo sint plures personae quam tres.

CONCLUSIO est. Tantum sunt tres personae divinae. Est de fide, ut locis articulo precedente citatis ostensum est. D. Tho. eam probat in hunc modum. Personae divinae sunt ipsae relationes divinae inter se distinctae: sed in Deo nulla relationes distinguuntur re inter se, nisi quae opponuntur relatiue: ergo relationes, quae habuerint inter se oppositionem, pertinebunt ad distinctas personas: cum ergo paternitas & filiatio sint oppositae inter se, pertinebunt ad duas personas: spiratio vero actiua & processio, seu spiratio passiva, quamvis inter se sint oppositae, quia tamen non opponuntur paternitati & filiationi, saltem altera esse poterit in Patre & Filio: hoc autem dici non potest de processione seu spiratione passiva, quandoquidem lequeretur Patrem & Filium procedere ab spirante: ergo spiratio actiua conuenit Patri & Filio, atque proinde processio, seu spiratio passiva, quae opponitur spirationi actiuae, conueniet alteri personae distinctae à Patre & Filio, eruntque proinde tres tantum personae in Deo.

D. Dilucidius deducitur eadem conclusio à Durando in 1. d. 10. q. 2. hac ratione. Personae divinae distinguuntur relationibus originis: ergo in Deo est una tantum persona, quae à nulla alia procedit. Consequentia est manifesta, quoniam si in Deo essent duae personae, quarum neutra procederet ab alia, neque ambae à quadam tertia, illae non distinguerentur relationibus originis, quandoquidem inter eas non esset relatio originis: quare vel non distinguerentur, vel discrimen sumerent à proprietatibus absolutis, ac proinde essent plures Dei. Hinc Hilarius in libro de synodis. Cum vnus Deus sit, duo innascibiles (id est, qui non sint ab alio) esse non possunt. Est ergo in Deo una tantum persona, quae à nulla alia procedit, & haec dicitur Pater, appellatur etiam à Sanctis innascibilis, quod à nulla alia sit: tunc sic proceditur. In Deo sunt tantum duae processiones, eò quod ex in eo sint secundum operationes ad intra, quae in eo sunt duae tantum, videlicet intelligere & velle, ut supra est ostensum. Cum ergo iuxta numerum processionum sit numerus personarum procedentium, eò quod ubi productio semper est vniformis, nec indiget materia (ut cernitur in Deo propter omnimodam immutabilitatem & actualitatem) vnum numero duntaxat producit, inde est, ut personae procedentes sint tantum duae: vna per intellectum, quae est Filius, & altera per voluntatem, quae est Spiritus sanctus: quare personae divinae tres tantum sunt.

N 3 Obicies,

Tres tantum esse diuinas personas.

Deductio Durandi.